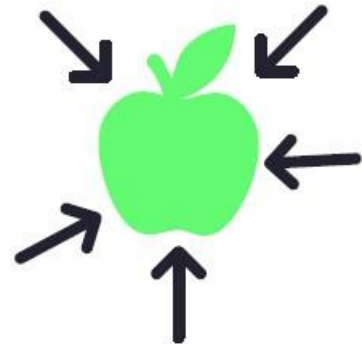

Voedsel als publiek goed

In reactie op crises zoals klimaatverandering, het instorten van biodiversiteit, oorlog, pandemie kijken steeds meer gemeenten naar hun eigen **voedselstrategie**. Ook voedselarmoede en de toename van obesitas motiveert gemeenten om een visie op de omgang met voedsel te ontwikkelen. Dit vraagt om samenwerking, intern en met partners en bewoners. Voor een robuust voedselsysteem moeten de **transportketens korter** worden, en moeten er meer lokale leveranciers komen. Stadslandbouw en lokaal voedsel hebben een prominente plek in deze voedselstrategieën¹ en helpen om de beoogde **beleidsdoelen** handen en voeten te geven. Lokaal voedsel kan met korte ketens bijdragen aan **voedselzekerheid**. Het vergroot de **toegang tot genoeg en gezond eten** voor mensen met **lage- en middeninkomens**. Gezond voedsel is een **basisrecht**.

Voedselafhankelijkheid in tijden van crisis

Tijdens de COVID-19 pandemie en het conflict in Oekraïne bleek dat ons op de wereldhandel gerichte economie gevoelig is voor internationale instabiliteit. Door de stijging van energieprijzen in de oorlog die op de pandemie volgde, stegen ook de prijzen van kunstmest en voedsel flink. Bovendien raakten grootschalig producerende boeren in de problemen met hun afzet, en raakten tegelijkertijd de schappen in de supermarkt voor geïmporteerde producten leger.²

Deze effecten zijn het meest ingrijpend voor mensen met lage inkomens. Zij zijn het meest kwetsbaar bij schokken in ons voedselsysteem.[3] **Voor een robuust voedselsysteem moeten de transportketens korter worden, en moeten er meer lokale leveranciers komen.**^{2,4} Dit besef leefde tijdens de COVID-crisis ook onder de bevolking; het aantal bestellingen bij lokale voedselketens nam toe tot vijf keer het aantal van voor de crisis.^{2,5} **Onderzoek wereldwijd heeft aangetoond dat stadslandbouw kan bijdragen aan voedselzekerheid en “voedsel veerkracht”**^{5, 6, 7, 8}. Wetenschappers pleiten daarom ook voor het inpassen van stadslandbouw in stedelijke ontwikkeling⁵.

***Kan Nederland zichzelf voeden?** In een studie aan het LEI werd een denkoefening gedaan of de Nederlandse landbouw in buitengewone crisissomstandigheden voldoende voedsel kan produceren voor alle Nederlanders. De crisis werd voorgesteld als een situatie waarbij geen import en export meer mogelijk is. De conclusie van het onderzoek is dat **de Nederlandse landbouw 17 miljoen monden kan voeden als het nodig is, maar dit vergt ingrijpende aanpassingen in zowel voedselproductie als consumptie. Het voedsel zou komen vanuit lokale bronnen en informele circuits, en het dieet zou meer plantaardig moeten worden.**⁴*

Toegang tot gezond voedsel voor iedereen

Een kwart van de mensen in Nederlandse achterstandswijken verkeert in voedselarmoede. Dit is sterk inkomen-gerelateerd, maar ook de sociale omgeving heeft hierop invloed.⁹ Buurtmoestuinen en andere vormen van stadslandbouw bieden verschillende oplossingen tegelijk. **Stadslandbouw vergroot de toegang tot genoeg en gezond eten voor mensen met lage inkomens**^{10, 11, 12, 13, 14, 15}. Tussen 2003 en 2007 is het aandeel huishoudens dat zelf voedsel verbouwd in de EU gestegen van 9,61% naar 15,5%, deze stijging is sterk gerelateerd aan inkomensinstabiliteit³⁶. **Ook voor mensen boven de armoedegrens vergroot stadslandbouw de toegang tot duurzaam en kwalitatief voedsel, vooral in de**

vorm van verse groenten en fruit en leidt het tot een diverser dieet ^{15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23}. **Zelfpluktuinen en andere korte keten concepten kunnen de prijzen van biologisch voedsel voor consumenten laag houden** ²⁴. Persoonlijk contact via directe afzet brengt de mogelijkheid om te werken met solidaire betalingssystemen, waarin hogere inkomensgroepen steun kunnen bieden aan lagere inkomensgroepen ²⁵. Verder biedt stadslandbouw soms ook cultureel passend voedsel dat niet verkrijgbaar is in supermarkten ²⁶.

Voedselarmoede aanpakken bij haar wortels: Uit [een onderzoek](#) van Ons Eten Den Haag blijkt dat de huidige aanpak (het aanbieden van noodhulp via voedselbanken) niet genoeg is. Onderdeel uitmaken van sociale netwerken en het vergroten van zelfwaardering via samenwerkingsprojecten zijn aanvullend nodig om structurele verandering te brengen in de levens van mensen die kampen met voedselarmoede. Buurtmoestuinen bieden volgens het rapport grote kansen omdat ze niet alleen voor voedsel zorgen maar ook een open en laagdrempelige plek zijn voor ontmoetingen en zelfontplooiing. ²⁷

Lokale voedselproductie en de korte keten

Het ontwikkelen van lokale en regionale voedselketens is van essentieel belang voor een transitie richting duurzame en rechtvaardige landbouw. Voedsel uit de korte keten verkleint onze afhankelijkheid van de wereldmarkt, en maakt een betere prijs mogelijk voor zowel producent als consument ^{28, 29}. Het creëert randvoorwaarden voor duurzame productie.

Lokaal voedsel scoort hoger op gebied van biodiversiteit, diervriendelijkheid, voedingswaarde, smaak ³⁰, **en versheid** ^{31, 32}.

[Almere Oosterworld](#) kan men zien als een proeftuin voor stadslandbouw. Hier is een wijk aangelegd waarvan een groot areaal is bestemd voor voedselproductie. Met 2000 ha stadslandbouw in Oosterwold kunnen er 7.500 inwoners volledig gevoed worden (uitgaande van ons huidige dieet). Dit is zelfs 18.000 bij een plantaardig menu! Stel dat er in Oosterwold alleen maar groente en fruit voor de stad wordt geproduceerd, dan kan theoretisch aan de vraag van bijna 180.000 inwoners van Almere voldaan worden. ³³

Zachte grenzen tussen stad en platteland

Door uitbreiding van bebouwing verdwijnen steeds grotere stukken agrarische grond. In rap tempo lopen dorpen op het platteland verder leeg. Dit heeft in de afgelopen jaren voor sterke onrust gezorgd bij plattelandsgemeenschappen. De noodzaak voor meer verbinding tussen stad en platteland is onderwerp van gesprek. Almere Oosterwold toont dat het integreren van stadslandbouw binnen stedelijke ontwikkelingsprojecten de grenzen zachter maken en de relaties tussen stad en platteland versterken. ³³ **Onder stadsbewoners is een toenemende belangstelling voor het in contact komen met landbouw- en voedselculturen en - praktijken** ³⁴. Het nauwe contact tussen consumenten en (peri)urbane producenten **versterkt wederzijds begrip en leidt tot een verkleining van de kloof** ³⁵.

Bronnen

1. Koopmans, M. E., Keech, D., Sovová, L., & Reed, M. (2017). Urban agriculture and place-making: Narratives about place and space in Ghent, Brno and Bristol. *Moravian Geographical Reports*, 25(3), 154-165.
2. Vijn, M. (2020, May 11). Wat Corona Ons Kan Leren over een robuust voedselsysteem. Metropolitan Solutions. <https://weblog.wur.nl/metropolitan-solutions/wat-corona-ons-kan-leren-over-een-robuust-voedselsysteem/>

3. Berkhout, P., Bergevoet, R., & van Berkum, S. (2022). *Een beknopte analyse van de gevolgen van de oorlog in Oekraïne voor de voedselzekerheid* (No. 2022-033). Wageningen Economic Research.
4. Terluin, I. J., Kamphuis, B. M., Oudendag, D. A., & van Leeuwen, M. G. (2013). *Voedselvoorziening in Nederland onder buitengewone crisismomstandigheden*. LEI, onderdeel van Wageningen UR.
5. Langemeyer, J., Madrid-Lopez, C., Beltran, A. M., & Mendez, G. V. (2021). *Urban agriculture—A necessary pathway towards urban resilience and global sustainability?* *Landscape and Urban Planning*, 210, 104055.
6. Opitz, I., Berges, R., Piorr, A., & Krikser, T. (2016). *Contributing to food security in urban areas: differences between urban agriculture and peri-urban agriculture in the Global North*. *Agriculture and Human Values*, 33, 341-358.
7. Gulyas, B. Z., & Edmondson, J. L. (2021). *Increasing city resilience through urban agriculture: Challenges and solutions in the Global North*. *Sustainability*, 13(3), 1465.
8. Rikolto, F. A. O. (2022). *Peri-Urban Agriculture Sourcebook—From Production to Food Systems*. FAO and Rikolto: Rome, Italy.
9. Janssen, J. M., van der Velde, L. A., & Kieffe-de Jong, J. C. (2022). *Food insecurity in Dutch disadvantaged neighbourhoods: a socio-ecological approach*. *Journal of Nutritional Science*, 11, e52.
10. Goodman, W., & Minner, J. (2019). *Will the urban agricultural revolution be vertical and soilless? A case study of controlled environment agriculture in New York City*. *Land use policy*, 83, 160-173.
11. DeLind, L. B. (2002). *Place, work, and civic agriculture: Common fields for cultivation*. *Agriculture and Human values*, 19, 217-224.
12. Sumner, J., Mair, H., & Nelson, E. (2010). *Putting the culture back into agriculture: Civic engagement, community and the celebration of local food*. *International Journal of Agricultural Sustainability*, 8(1-2), 54-61.
13. Kingsley, J., Townsend, M., & Henderson, C. (2009). *Cultivating health and wellbeing: members' perceptions of the health benefits of a Port Melbourne community garden*. *Leisure Studies*, 28(2), 207–219.
14. Kirby, C., Specht, K., Fox-Kämper, R., Hawes, J., Cohen, N., Caputo, S., . . . Blythe, C. (2021). *Differences in motivations and social impacts across urban agriculture types: Case studies in Europe and the US*. *Landscape and Urban Planning*, 212.
15. Uhlmann, K., Lin, B., & Ross, H. (2018). *Who cares? The importance of emotional connections with nature to ensure food security and wellbeing in cities*. *Sustainability*, 10.
16. Artmann, M., & Sartison, K. (2018). *The role of urban agriculture as a nature-based solution: A review for developing a systemic assessment framework*. *Sustainability (Switzerland)*, 10.
17. Burke, E. (2018). *Expanding the social performance of food production landscapes: measuring health and well-being benefits*. *Landscape Research*, 43, 587-599.
18. Drake, L., & Lawson, L. (2015). *Results of a US and Canada community garden survey: shared challenges in garden management amid diverse geographical and organizational contexts*. *Agriculture and Human Values*, 32, 241-254.
19. Gasperi, D. P., Mezzacapo, U., Stefani, M., Sanyé-Mengual, E., Orsini, F., & Gianquinto, G. (2016). *Towards regenerated and productive vacant areas through urban horticulture: Lessons from Bologna, Italy*. *Sustainability*, 8.
20. Hodgson, K., Campbell, M., & Bailkey, M. (2011). *Urban agriculture: Growing healthy, sustainable places*. Chicago: American Planning Association.
21. Paxton, A. (2005). Food mile. In A. Viljoen (Ed.), *Continuous productive urban landscapes: designing urban agriculture for sustainable cities* (p. 40-47). London: Elsevier.
22. Prové, C. (2018). *The politics of urban agriculture: An international exploration of governance, food systems, and environmental justice* (Doctoral dissertation, Ghent University).

23. van Veenhuizen, R. (2006). Cities farming for the future. In R. van Veenhuizen (Ed.), *City farming for the future: Urban agriculture for green and productive cities*. Philippines: International Institute of Rural Reconstruction and ETC Urban Agriculture.
24. Veen, E. J., Breman, B. C., & Jansma, J. E. (2012). *Stadslandbouw: een verkenning van groen en boer zijn in en om de stad*. Wageningen UR.
25. Hageraats, E.
26. Clarke, L., & Jenerette, G. (2015). Biodiversity and direct ecosystem service regulation in the community gardens of Los Angeles, CA. *Landscape Ecology*, 30, 637-653.
27. Lankreijer, L. & Maaskant, P. (2023). *Weven aan Voedsel – Resultaten onderzoek voedselarmoede in Den Haag*. Ons Eten Den Haag/Fonds 1818
28. Malak-Rawlikowska, A., Majewski, E., Waś, A., Gołaś, M., Kloczko-Gajewska, A., Borgen, S. O., ... & Wavresky, P. (2019). *Quantitative assessment of economic, social and environmental sustainability of short food supply chains and impact on rural territories* (Doctoral dissertation, European Union's Horizon 2020).
29. Cassatella C., Gottero E., 2022, *Type-benefit matrix, including set of indicators, and benefit leaflets*. EFUA
30. Schmitt, E., Galli, F., Menozzi, D., Maye, D., Touzard, J. M., Marescotti, A. & Brunori, G. (2017). Comparing the sustainability of local and global food products in Europe. *Journal of Cleaner Production*, 165, 346-359.
31. Kingsley, J., Egerer, M., Nuttman, S., Keniger, L., Pettitt, P., Frantzeskaki, N. Marsh, P. (2021). *Urban agriculture as a nature-based solution to address socio-ecological challenges in Australian cities*. Urban Forestry and Urban Greening, 60.
32. Siegner, A., Sowerwine, J., & Acey, C. (2018). *Does Urban Agriculture Improve Food Security? Examining the Nexus of Food Access and Distribution of Urban Produced Foods in the United States: A Systematic Review*. Sustainability, 10, 2988.
33. Jansma, J. E., Veen, E. J., Dekking, A. J. G., Vijn, M. P., Sukkel, W., Schoutsen, M. A., & Visser, A. J. (2011). *Staalkaarten stadslandbouw+; ontwikkelstrategieën om te komen tot stadslandbouw in Almere Oosterwold*. PPO AGV.
34. Scheromm, P. (2015). *Motivations and practices of gardeners in urban collective gardens: The case of Montpellier*. Urban Forestry & Urban Greening, 14(3), 735-742.)
35. Renting, H., Schermer, M., & Rossi, A. (2012). *Building food democracy: Exploring civic food networks and newly emerging forms of food citizenship*. International Journal of Sociology of Agriculture and food, 19(3), 289--307.
36. Church, A., Mitchell, R., Ravenscroft, N., & Stapleton, L. M. (2015). 'Growing your own': A multi-level modelling approach to understanding personal food growing trends and motivations in Europe. *Ecological Economics*, 110, 71-80.